

Jadwiga Domańska (1907 - 1996)

Urodziła się 9 października 1907 w Dąbrowie Tarnowskiej w Małopolsce. Zmarła 19 grudnia 1996 w Ottawie, Ontario, Kanada. Została pochowana na cmentarzu w Masham pod Ottawą. Aktorka, reżyser, kierownik artystyczny teatru, pedagog, żołnierz podziemia, sybiraczka, porucznik II Korpusu, działaczka polonijna. Jadwiga była córką Karola Brauna, notariusza i Henryki z d. Miller. Wychowana była w słynnej rodzinie harcerskiej zaangażowanej w działalność społeczną i patriotyczną, której przedstawiciele przeszli wraz Nią do historii narodowej. Miała trzech starszych braci, Kazimierza, Jerzego i Juliusza. Zamężna z Ludogierdem Domańskim. Matka Bożeny Barry, pierw. Bahyrycz.

Wysztalcenie

Studiowała język francuski na Université de Dijon we Francji. W 1932 ukończyła Wydział Aktorski w Państwowej Szkole Dramatycznej w Warszawie. Otrzymała dyplom z edukacji z University of Manitoba w 1964.

Działalność przedwojenna

W latach szkolnych należała do harcerstwa (ZHP). Po studiach, od 1932 występowała w teatrach w Wilnie, Łodzi, Bydgoszczy, Lublinie, Łucku i w Katowicach, również by szerzyć kulturę polską na prowincji.

Losy wojenne

W momencie wybuchu wojny przygotowywała się do występów w Katowicach. Od 1939 była zaprzysiężonym żołnierzem Związku Walki Zbrojnej (ZWZ) gdzie pełniła rolę łączniczki między

Warszawą, Wilnem, Grodnem i Białymstokiem. W styczniu 1940 została aresztowana przez NKWD i została skazana na 8 lat ciężkich robót, przeżyła więzienia sowieckie w Lidzie i w Baranowiczach, a następnie obóz pracy w Yaya na Syberii.. Po ponad półtorończym pobycie w łagrze w 1941 została objęta amnestią po podpisaniu układu Sikroski-Majski i dołączyła do tworzącej się Armii Polskiej na Wschodzie gen. Władysława Andersa. Pełniła funkcje szyfrantki, sanitariuszki, świetliczanki i komendantki plutonu oświatowego. Tamże, wraz z Wacławem Radulskim zorganizowała i prowadziła Żołnierski Teatr Dramatyczny przy Armii Polskiej na Wschodzie, a potem przy 2 Korpusie. Był to zawodowy, najlepszy i największy z wojskowych polskich teatrów okresu wojny, pod względem jakości artystycznej jak i liczebności zespołu Z Teatrem Dramatycznym 2 Korpusu przeszła cały szlak wojenny przez Persję, Irak, Palestynę, Egipt, kampanię włoską i bitwę pod Monte Cassino, aż do Londynu. W latach 1943-48 była kierownikiem artystycznym tego tego teatru.

Zespół aktorski 2 Korpusu w Buzułuku w Kazachstanie – 1941 r. Jadwiga Domańska piąta od prawej – (fot. arch. Prof. K. Brauna).

Po wojnie

Włochy

W 1948 we Włoszech połączyła się na nowo z mężem Ludogierdem i z córką Bożeną, którym udało się wydostać z okupowanej przez Sowiety Polski.

Wielka Brytania

Wraz z wojskiem przeszła do Wielkiej Brytanii. Odmówiła powrotu do Polski rządzonej przez komunistów. Po 1948 była współtwórczynią polskich teatrów emigracyjnych w Londynie, w tym teatru dla dzieci *Syrena*, który stworzyła wraz z Reginą Kowalewską i którego była kierowniczką w latach 1959-1960. Znalazła się jednak wraz z rodziną w ciężkich warunkach materialnych.

Kanada

Jadwiga Domańska w 1960 wyemigrowała z rodziną do Kanady, gdzie kontynuowała działalność artystyczną oraz ukończyła studia pedagogiczne w Winnipegu. Od 1967 mieszkała w Ottawie. Przez 14 lat pracowała jako nauczycielka języka francuskiego. Dzięki jej wysiłkom w roku obchodów kopernikańskich (1974) stworzono przedstawienie wg Jej scenariusza, które w wersji angielskiej wystawiane zostało w National Arts Centre w Ottawie. W latach 1980-87 prowadziła comiesięczny polski program telewizyjny. Prowadziła Ottawski Klub Teatralny i przygłpwywała przedsatwienia „teatru przy stoliku”. Była inicjatorką wieczorów poetyckich, podwieczorków przy mikrofonie oraz dorocznego konkursu recytatorskiego dla dzieci i młodzieży. Organizowała widowiska okolicznościowe i koncerty muzyki klasycznej. Brała udział w odczytach i sympozjach. W 1990 odwiedziła Polskę i uczestniczyła w obradach Nadzwyczajnego Zjazdu ZASP-u.

Z inicjatywy Jadwigi Domańskiej powstał na terenie Ottawy Fundusz Pomocy Szkołom Polskim na Kresach Wschodnich. Za Jej też sprawą wróciła na telewizyjną mapę prognozy w Kanadzie, temperatura w Warszawie.

Jej mottem życiowym zawsze był napis z bramy starego cmentarza „Na Pęksowym Brzyzku” w Zakopanem: „Naród, który traci pamięć, traci życie”.

Porucznik Jadwiga Domańska była zasłużonym członkiem Federacji Polek w Kanadzie, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kanadzie (SPK) i Koła Sybiraków. Była również członkiem Związku Artystów Scen Polskich (ZASP) i długoletnim członkiem Oddziału Ottawskiego Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie (PINwK – Ottawa).

W niestrudzony sposób organizowała programy artystyczne akademii świąt narodowych w Ottawie. Mowę pożegnalną nad Jej trumna wygłosił m.in. ówczesny prezes Oddziału Ottawskiego Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie, dr inż. Aleksander M. Jabłoński.

Bogate archiwum Jadwigi Domańskiej, zawierające m.in. materiały dotyczące polskiego życia teatralnego na emigracji, przede wszystkim w Anglii i w Kanadzie, a także źródła do dziejów harcerstwa w Polsce i na emigracji, przechowywane są w Archiwum Polskiej Akademii Nauk (sygnatura zbioru: 302/659).

Jadwiga Domańska recytuje wiersz Mariana Hemara „Wola Polski” podczas bankietu z okazji 50-lecie Polskiego Instytutu Naukowego w National Arts Centre w Ottawie w 1993 r. (arch. M. Jabłońskiego (fot. J. Sokołowski))

Odnaczenia, nagrody i wyróżnienia

Jadwiga Domańska posiadała szereg ważnych odznaczeń i wyróżnień: wojskowych, cywilnych i kombatanckich.

- Krzyż Oficerski V klasy Orderu Polonia Restituta (1986)
- Krzyż Kawalerski IV Klasy Orderu Polonia Restituta (1959)
- Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami (1946)
- Krzyż Monte Cassino (1946)
- Krzyż włoski Corona d'Italia (1945)
- Srebrny Krzyż SPK w Kanadzie (1973)
- Złoty Krzyż SPK w Kanadzie (1988)
- Złota Odznaka Honorowa Kongresu Polonii Kanadyjskiej (KPK) (1976)
- *Civitas Christiana* (1995)

Ważne role teatralne Jadwigi Domańskiej

Jadwiga Domańska wystąpiła w 40 głównych rolach w repertuarze klasycznym oraz współczesnym, m.in.:

Maryna i Rachela w *Weselu* St. Wyspiańskiego,
 Rachela w *Judaszu z Kariothu* K. H. Rostworowskiego,
 Amelia w *Mazepie* J. Słowackiego,
 Księżniczka Eboli w *Don Carlosie* F. Schillera,
 Kandyda w *Candide* B. Shaw'a,
 Marguerite (rola tytułowa) w *Damie Kameliowej* A. Dumas,
 Księżniczka Turandot w *Turandot* C. Gozzi.

Wystąpiła też w filmie p.t. „Wielka Droga” (1946) nakręconym w Wielkiej Brytanii przez filmowców polskich.

W Ottawie była kierownikiem artystycznym Klubu Teatralnego Ottawskiego i organizowała szereg inscenizacji między innymi kilkakrotnie *Jasełka* L. Rydla. Po Jej śmierci Klub przybrał nazwę „Klub Teatralny im. Jadwigi Domańskiej”, która istnieje do dnia dzisiejszego.

Publikacje

Jadwiga Domańska opublikowała szereg artykułów w prasie polonijnej, których przykłady są podane poniżej:

J. Domańska – Wspomnienie o Teatrze 2-go Korpusu, *SPK w Kanadzie*, Vol. 13, No. 1/49, January 1974., pp. 6-8, Toronto, Ontario, Canada, with short commentary by Hanna Chylińska

J. Domańska – Teatru okres heroiczny i służebny, artykuł, *Jubileuszowy Kalendarz Polski*, Ottawa – Philadelphia, Promyk Publishing, 1994.

Bibliografia

Braun Kazimierz, *Jadwiga Domańska – teatr jako służba*. W książce *Szkice o ludziach teatru*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1996.

Kanadyjsko-Polski Instytut Badawczy, *Ogniwa jednego łańcucha. 1956-2006. 50 lat Federacji Polek w Kanadzie*, 2006, str. 276-8.

Polski Instytut Naukowy w Kanadzie, *Biuletyn Jubileuszowy 1993. 1943-1993*, Montreal, 1993, str. 192.

Wyczyński, Paweł, Andrzej H. Ruszkowski, Richard Sokolowski, eds, *A Search for Knowledge and Freedom. The Polish-Canadian Perspective*, Promyk, Ottawa, 1995, str. 222-3, 253-4.

Zbiory archiwalne Jadwigi Domańskiej w Archiwum Polskiej Akademii Nauk (APAN) – Sygn. 302/625

Websites:

<http://www.cultureave.com/teatr-w-sluzbie-narodu-jadwiga-domanska-1907-1996/>

<http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=1151698>

<http://hej-kto-polak.pl/wp/?p=67342>

<http://www.encyklopediateatru.pl/osoby/40586/jadwiga-domanska>

Fotografie z archiwum prof. Kazimierza Brauna, Buffalo, NY, USA

- Fotografia Jadwigi Domańskiej po ukończeniu Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie w 1932 r (zdjęcie z legitymacji aktorskiej)
- Fotografia Jadwigi Domańskiej z lat 60-tych ub. stulecia

Fotografia z archiwum Aleksandra Maciej Jabłońskiego, Ottawa, ON, Kanada

- Fotografia Jadwigi Domańskiej z 1993,

/HK/

© 2017 Oskar Halecki Institute in Canada